

Arkeologisk schaktningsövervakning

Born 9:22

vid borring för geotekniska och miljötekniska undersökningar
inom stadslager RAÄ 68, hyttlämning RAÄ 65 och gruvområde
109 i Falu stad och kommun, Dalarnas län
2017

Arkivrapport dnr 119/17
Greger Bennström

© Lantmäteriet I2017/00750

Dalarnas museum, Falun, 2017

Inledning

Under hösten 2017 skulle borrhningar för geotekniska och miljötekniska undersökningar genomföras inom fastigheten Born 9:22 i Falu stad och kommun. Se Bilaga 1. Då borrhningarna berörde områden innehållande hyttlämningar, gruvlämningar och stadslager (RAÄ-nr Falun 65:1, 109:1 och 68:1) så beslutade Länsstyrelsen Dalarna om en arkeologisk schaktningsövervakning, dnr 431-7526-2017 och 431-7936-2017.

Syfte

Syftet med schaktningsövervakningen var att undersöka och dokumentera anläggningar och/eller kulturlager som påträffades vid eventuella grävarbeten.

Metod

Provtagningarna skedde genom borrhning och inga grävarbeten behövde göras. En arkeolog från Dalarnas museum deltog när provborrningarna inleddes. För arkeologisk del så var det svårt att se och särskilja lager i borrhproven vid själva borrhningen. Dalarnas museum fick istället ta del av resultaten när borrhningarna hade slutförts.

Resultat

Totalt 15 borrhål gjordes för miljötekniska prover och 13 för geotekniska prover, se Bilaga 2. Utifrån borrhresultaten i Bilaga 3 gick det att få en grov bild av hur marklagren ser ut. Slagglager på 2–8 meter fanns över stora delar av området. Vissa av proverna visade på relativt tjocka lager av vad som anges som kisbränder och kisaska. Den naturliga marken verkar bestå av morän eller lera på morän.

Slutsatser och utvärdering

Undersökningarna inom liknande områden i och kring Falun har visat att det kan finnas en stor mängd och många olika lämningar gömda i och under tjocka slagglager. Det är troligt att det även gäller inom det här aktuella området. De tjocka lagren av kisbränder och kisaska tyder på att rostanläggningar gömmer sig i slaggen. Man bör även kunna förvänta sig att påträffa rester efter hyttor, vägar, hyttstugor, kolhus m.m. även om detta inte framgår av borrhproverna. Om det blir aktuellt med markingrepp inom fastigheten bör dessa därför föregås av arkeologiska insatser.

Sammanfattning

Under hösten 2017 genomfördes borrhningar för geotekniska och marktekniska undersökningar inom fastigheten Born 9:22 i Falu stad och kommun. Då arbetet berörde områden för hyttlämningar, gruvlämningar och stadslager beslöt Länsstyrelsen Dalarna att en arkeologisk

schaktningsövervakning skulle göras om det blev nödvändigt med grävarbeten.

Totalt gjordes 28 provborrningar. Något grävarbete blev aldrig aktuellt. Borrningarna visade att det finns mäktiga slagglager inom stora delar av området. Förekomsten av kisbränder och kisaska tyder på att rostanläggningar ligger gömda i slagglagren. Utifrån tidigare undersökningar i och runt Falun vet vi att slagglagren även kan innehålla många andra typer av lämningar. Markingrepp inom fastigheten bör därför föregås av arkeologiska insatser.

Referenser

Arkiv

FMIS. Riksantikvarieämbetets fornminnesinformation. www.fmis.raa.se

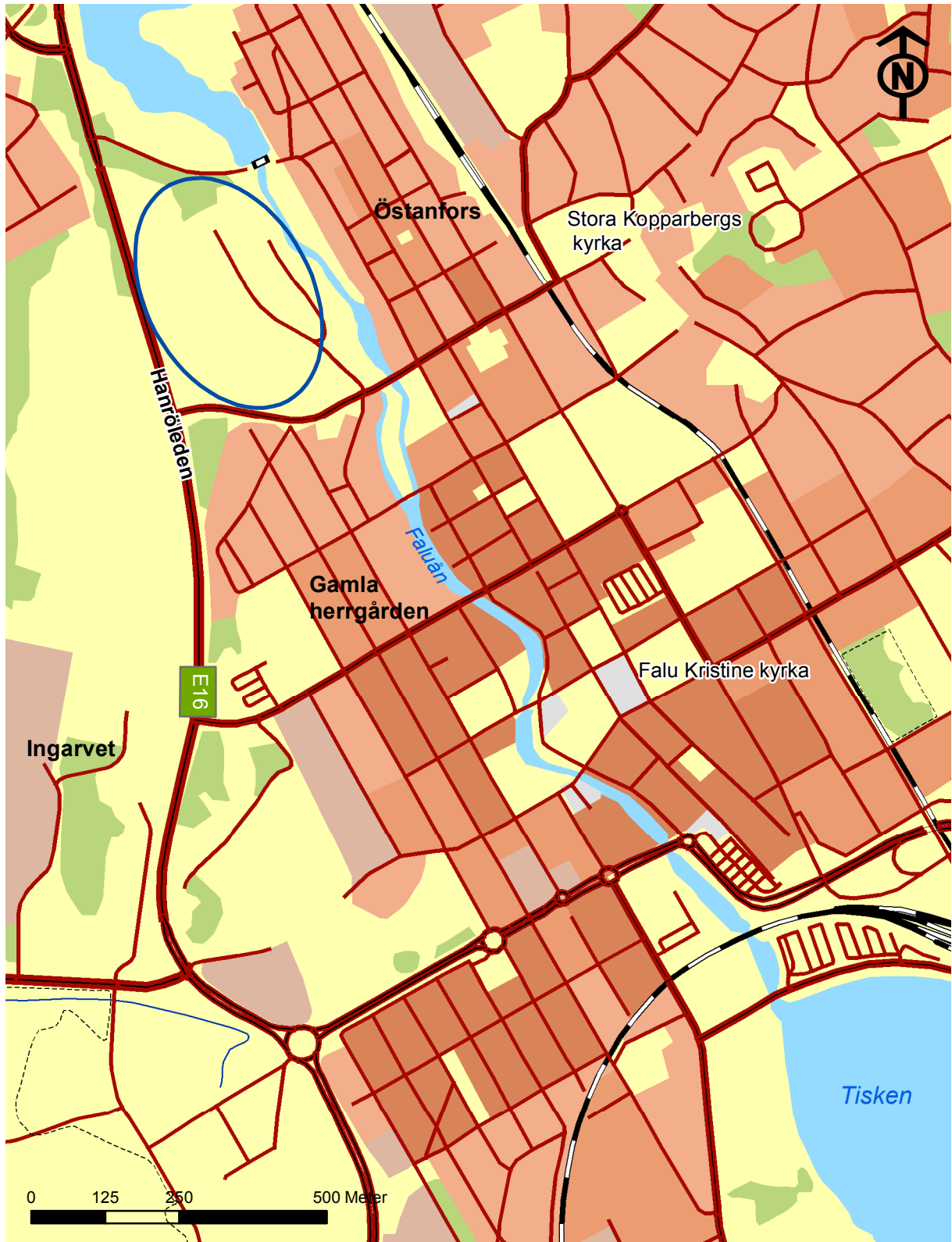
Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer:	431-7526-2017 och 431-7936-2017
Socken:	Falun
Fornlämning, RAÄ-nr:	65:1, 109:1 och 68:1
Fastighet:	Born 9:22
Koordinater, mitten:	N 6719885
(SWEREF99 TM)	E 533820
Höjd (RH 2000):	115–125 m.ö.h.
Inmätning:	RTK
Utförandetid:	2017-08-28 – 2017-09-12
DM projektnummer:	1650
DM diarienummer:	119/17
DM foto accessionsnr:	DM 2017 25, 2 foton
Arkeologisk personal:	David Fahlberg, Greger Bennström
Projektansvarig:	David Fahlberg

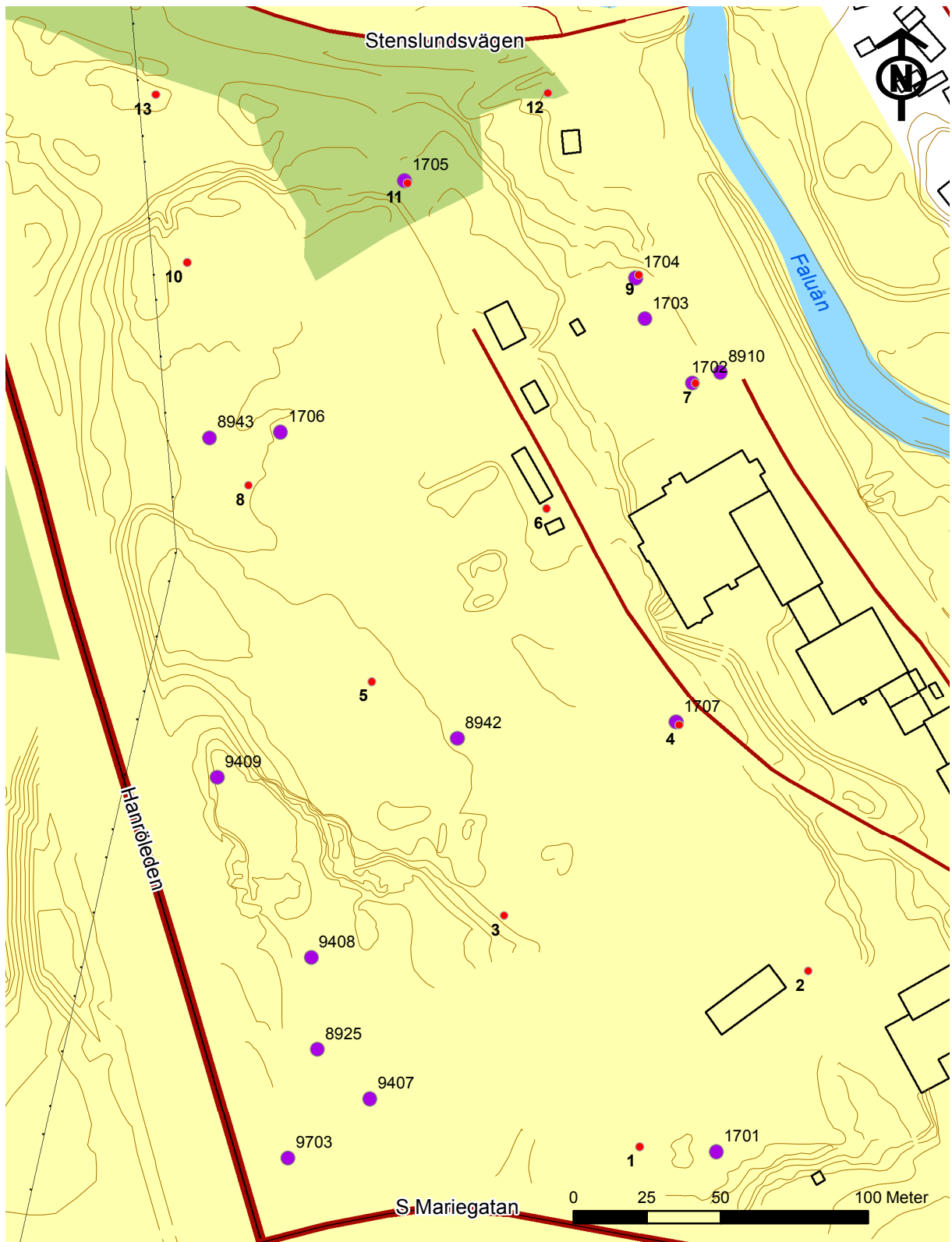
Dokumentationsmaterialet bestående av shapefiler och 2 foton förvaras på Dalarnas museum. Inga fynd tillvaratogs.

Bilagor

1. Översiktskarta skala 1:10 000
2. Detaljkarta skala 1:2 000
3. Sammanställning borresultat

Bilaga 1. Utdrag från fastighetskartan med undersökningsområdet inom den blå cirkeln. Skala 1:10 000.

Bilaga 2. Utdrag från fastighetskartan med borrhöjningarna. Lila stora punkter visar miljötekniska prover och små röda punkter visar geotekniska prover. Skala 1:2 000

Fältdatum / Ansvarig
 2017-08-28 UL/DP

 Laboratorieundersökningar
 2017-09-18 NM/MB

 Provtagningsredskap
 Skr

 Granskad och godkänd
 2017-09-20 Helena Seger

 Uppdragsnummer:
 1320029514

Sektion/ borrhål Djup/nivå	Benämning	Vatten- kvot w %	Konflyt- gräns w _L %	Tjälfarl klass	Mtrityp enl. tab. 5.1.1 TK Geo 13	Anm
17R01 0,0-1,0 -7,0	Uppmätt vy i bh: iu (2017-08-30) FYLLNING/mulljord grus silt sand / FYLLNING/mulljord grus silt sand tegelrester/					
17R02 0,0-0,3 -6,35	Uppmätt vy i bh: iu (2017-08-30) FYLLNING/mulljord grus sand silt/ FYLLNING/mulljord grus silt sand tegelrester/					
17R05 0,0-4,0 -6,0	Uppmätt vy i bh: iu (2017-08-30) FYLLNING/mulljord grus silt sand/ FYLLNING/mulljord grus silt sand tegelrester/					
17R06 0,2-8,0 -8,6 -9,1 -9,85 -10,3	Uppmätt vy i bh: 4,8 mummy (2017-08-28) FYLLNING/mulljord grus silt sand tegelrester/ FYLLNING/mulljord silt sand tegelrester/ FYLLNING/mulljord sand silt lera/ Brun siltig SAND mullrester Brun lerig siltig SAND	23 20 22		2 2	3B 3B	litet prov litet prov
17R09 0,0-4,0	Uppmätt vy i bh: iu (2017-08-28) FYLLNING/mulljord grus silt sand växtrester tegelrester slagg/					
17R12 0,0-1,6 -1,7 -3,2 -3,9	Uppmätt vy i bh: iu (2017-08-28) FYLLNING/mulljord grus silt sand tegelrester/ FYLLNING/sand silt tegelrester/ FYLLNING/mulljord grus silt sand tegelrester/ FYLLNING/mulljord grus silt sand tegelrester/	37				litet prov
17R13 0,2-0,5 -1,0 -1,5	Uppmätt vy i bh: iu (2017-08-30) FYLLNING/mulljord grus silt sand tegelrester/ Brun lerig SILT mullrester Brun rostfläckig sandig SILT	28 20		4 4	5A 5A	

SAMMANSTÄLLNING BORRNINGAR

SBB AB

Born 9:22 falu kommun

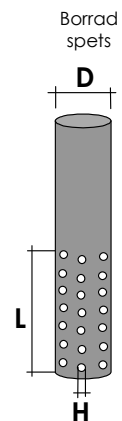
Allmänt

Borrpunkterna har har avvägts i höjdsystemet RH2000 och mätts in i koordinatsystemet Sweref 991545.

I rörborringarna har jordprover uppfordrats med hjälp av tryckluft, varifrån bedömning av jordlager och vattengenomtränglighet har skett i fält. Då inget annat anges är rören 50 mm i diameter (D) och filterspetsarnas längd är 1,0 meter (L). Hålens dimension (H) anges i borraprotokollet.

FÖRKORTNINGAR

Rb	rörborring = grundvattenrör (numreras med årtal följt av löpnummer)
Slb	slagborring
Skr	skruvborring
Odex	odexborring
rök	rörets överkant (mätts med locket öppet)
my	markytan
gvy	grundvattenyta
+	plushöjd
D	borrörets dimension i mm (se fig)
L	filterspetsens längd i m (se fig)
H	borrad spets, hålens dimension i mm (se fig)

Bedömning av vattenföring:

1 = Ovanför grundvattenytan
2 = Ingen vattenföring
3 = Obetydlig vattenföring

4 = Mindre god vattenföring
5 = God vattenföring
6 = Mycket god vattenföring

BORRPUNKT	DJUP i m under my	JORDLAGER	VATTENGENOM- TRÄNGLIGHET (STÄNGER J/N)	ANMÄRKNING

Skr17:01	0-0,5	kisaska		
	0,5-1	Kisaska, slagg		
	1-2	Varp? kisaska		
	2-3	Slagg		Inblandad kis
	3-4	slagg		Inblandad kis
Skr17:02	0-0,5	Slagg (grov)		
	0,5-1	Slagg, kol, kisaska		
	1-2	Slagg, kol, tegel		
	2-3	Slagg (fin)		
	3-4	Slagg (fin)		
Skr17:03	0-1	Slagg, varp, tegel		
	1-2	Slagg, kisaska?, varp		
	2-3	Slagg, varp		
	3-4	Slagg, varp		
Skr17:04	0-1	Slagg, kisaska?		
	1-2	Tegel, slagg, varp?		
	2-3	Tegel, slagg, varp?		
		Stopp mot block vid 3 mummy		
Skr17:05	0-1	Slagg, kisaska?		
	1-2	Slagg, kisaska? Vittrad varp		
	2-2,5	Slagg, tegel?		
	2,5-3	Slagg, varp?		
	3-4	Slagg		
Skr17:06	0-0,5	grov slagg		Ej prov
	0,5-1	Slagg (vittrad varp?)		
	1-2	Slagg, varp?		
	2-3	slagg		
	3-4	slagg		
Skr17:07	0-0,5	Slagg, vittrad varp? Kisaska?		
	0,5-1	Slagg		
	1-2	Slagg		
	2-2,5	Slagg		
	2,5-3	Slagg, varp?		
	3-4	Slagg, varp?		
Rb 8910	0 - 1.4	Fyllning (slagg, sand)		
rök +166.15	1.4 - 3.4	Fyllning (slagg)		
my + 115.27	3.4 - 4.1	Fyllning (slagg)		Obetydlig
gvy +112.10	4.1 - 5.3	Fyllning (slagg)		God
X	5.3	Fortsatt borning möjlig		

BORRPUNKT	DJUP i m under my	JORDLAGER	VATTENGENOM- TRÄNGLIGHET (STÄNGER J/N)	ANMÄRKNING

Rb 8925	0 - 1.8	Fyllning (slagg)		
rök +120.65	1.8 - 3.0	Fyllning (slagg, sand)		
my +119.65	3.0 - 3.8	Fyllning (slagg, sand, lera)		
gvy +115.70	3.8 - 4.6	Grusig sandig morän		Obetydlig
X	4.6 - 4.8	Siltig, sandig, grusig morän		Obetydlig
	4.8	Stopp, block eller berg		
Rb 8942	0 - 6.5	Slagg		
rök + 125.52	6.5 - 6.9	Morän		
my + 124.62	6.9	Stopp, block eller berg		
gvy +torrt				
Rb 8943	0 - 2.0	Sandig slagg		
rök +124.76	2.0 - 7.0	Slagg		
my +123.96	7.0 - 8.2	Sandig slagg		Mindre god
gvy +116.47	8.2 - 8.3	Lera		Obetydlig
	8.3	Stopp, block eller berg		
Rb 9407	0,0 - 0,2	Slagg		
rök + 119,59	0,2 - 2,7	Slagg, kisbränder röda		
my + 119,78	2,7 - 3,3	Silt lera		Hårt
gvy +				
Rb 9408	0,0 - 0,2	Slagg		
rök + 120,42	0,2 - 1,0	Silt, lera		
my + 119,73	1,0 - 1,2	Morän		Mycket hårt
gvy +				
Rb 9409	0,0 - 1,0	Kisbränder röda		
rök + 118,7	1,0 - 2,0	kisbränder, slagg röda		
my + 118,00	2,6 - 3,1	Silt, lera		Hårt
gvy + 115,42	3,1 - 3,3	Siltig, sandig morän		Mycket hårt
Rb 9703	0-3,2	Siltig morän		Över Gv
Röm		Stopp		